

Sardinië

KOSTBAARHEID
VOOR IN DE KEUKEN

Een koninkrijk
voor een paard
Nee, voor een hele kudde!

Wat steekt hier
nu de lucht in?

ROZEROOD

MAGIE ONTMOET
WISKUNDE

Over heg en steg
Bang voor spaken

EERLIJK
HAND-
WERK
HEEFT EEN
GOUDEN
BODEM

MET
UITNEEMBARE
KAART

- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10
- 11

Sardinië

Uitgeverij ANWB

Inhoud

Het belangrijkste eerst

Dit is Sardinië

Sardinië in cijfers

Eten en drinken

 # Het kompas van Sardinië
15 manieren om je onder te dompelen in de streek

Cagliari en het zuiden

Cagliari

1 Op speurtocht – **de kasteelwijk van Cagliari**

2 Klankstenen – **het kunstenaarsdorp San Sperate**

Costa del Sud
Iglesias

3

Tempels, thermen en een theater – **de antieke ruïnestad Nora**

Montevecchio
Costa Verde
Barumini

4

Op zoek naar het rode goud! – **de saffraanteelt**

Costa Rei

5

Wilde paarden op de hoogvlakte – **de Giara di Gésturi**

Villasimius

6

Erfenis uit de bronstijd – **het nuraghebastion Su Nuraxi**

Het westen

Oristano

7

Kwartsstranden en flamingo's – **het Sinisschiereiland**

Monte Ferru
Bosa

Watercultus en sterrenkijkers – **Santa Cristina**

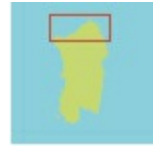
8

Alghero

9

Wandelen bij de Leliekaap – **Punta del Giglio**

Het noorden

Stintino

Sassari

10

Monsters en koeien – **Santissima Trinità di Saccargia**

Castelsardo

11

Vlechten en buigen – **de mandenvlechtsters van Castelsardo**

Tempio Pausania

Santa Teresa di Gallura

Palau

12

Bizarre vormen van graniet – **klim naar de Berenrots**

Maddalena-archipel

Costa Smeralda

San Pantaleo

Arzachena

Olbia

San Teodoro

Orosei

Nuoro

13 Politiek geladen schilderijen – **de murales van Orgosolo**

Dorgali

14 Aan de Golfo di Orosei – **wandeling naar de Cala di Luna**

Cala Gonone

Santa Maria Navarrese

Tonara

15 Bij de meester van de maskers – **in Mamoiada**

Reisinformatie

Hoe zegt u?

Register

Fotoverantwoording

Colofon

Herinner je je deze nog?

Het belangrijkste eerst

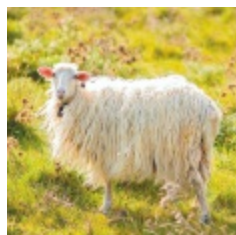
Sardinië in sneltreinvaart

Een Caribische sfeer vind je aan de Costa del Sud, aan het droomstrand La Cinta (San Teodoro) of aan de Spiaggia della Pelosa (Stintino). Een bezoek waard zijn de schilderachtige oude binnensteden van Alghero en Castelsardo. En ook een uitstapje naar de Barbagia, het ruige hart van het bergachtige binnenland, mag niet ontbreken.

Zand genoeg

Een bijna tweeduizend kilometer lange kustlijn met zandstranden die eindeloos lijken ... en Afrika is echt een paar kilometer dichterbij dan het Italiaanse vasteland. Zwemmen in kristalhelder water, wandelen op blote voeten, zandkastelen bouwen, dansen op het strand of gewoon naar de zee staren ...

Lekkernij van schapenmelk

Rond drie miljoen schapen lopen er op Sardinië rond. De herders verstaan de kunst van het schapen scheren net zo goed als die van het kaas maken. Terwijl de wol tegenwoordig nauwelijks nog een rol speelt, wordt van de schapenmelk de heerlijke *pecorino* gemaakt. Die ontbreekt bij geen enkele maaltijd – en is een exporthit!

Beren en olifanten op Sardinië?

Nee, niet in het echt natuurlijk, maar met een beetje fantasie ... Als een granieten kunstwerk waakt de Berenrots over de Maddalena-archipel. En bij Castelsardo staat een 'olifant', eveneens een gril van de natuur. Al in de steentijd moet het beeld mensen hebben gefascineerd, want in de rots zijn grafkamers aangetroffen.

Vier 'Moren' op Sardinië

Je ziet ze op Sardinië overal: op T-shirts, bieretiketten en de Sardijnse vlag: de *quattro mori*. Ze kwamen al in de 14e eeuw als embleem van de koningen van Aragon naar Sardinië en zijn sindsdien gebleven. Nu sieren ze de *bandiera dei quattro mori* (vlag van de vier Moren), de officiële vlag van het eiland.

Vakantie op de boerderij – authentieker kan niet

Het plattelandsleven met alles dat bij een echte boerderij hoort – moestuin, schapen, geiten of koeien –, contact met de inheemse bevolking en uitgebreide maaltijden, waarvoor *mamma* uren in de keuken heeft doorgebracht – dat vind je bij een agriturismo. Vaak logeer je comfortabel in een apart gedeelte. Overigens: wat woorden Italiaans doen wonderen ...

Sightseeing maar dan anders

Op naar het binnenland, want daar vind je nog het authentieke Sardinië! Wie de hoofdwegen verruilt voor landweggetjes belandt binnen de kortste keren in streken waar de Sarden nog onder elkaar zijn. Veel bergdorpen bezitten een enigszins ruwe, maar onvervalste charme. Passeer je in een dorpje een onooglijke bar? Stop dan eens voor een espresso en merk hoe gemakkelijk je aan de praat raakt met de autochtonen.

Net als bij Asterix en Obelix

Gebraden wild zwijn is een lievelingsgerecht van de Sarden en mag bij geen enkel feestmaal ontbreken. Daar hoort een stevige rode wijn bij, bijvoorbeeld de cannonau. Deze edele druif werd door de Spanjaarden meegebracht naar Sardinië ... en bij hun vertrek achtergelaten!

Stenen op het concertpodium?

Uniek: de klankstenen in San Sperate, waaraan echte melodieën kunnen worden ontlokt. Ze zijn gemaakt door de Sardijnse beeldhouwer Pinuccio Sciola. Het is een genot om ernaar te luisteren! De *pietre sonore* hebben het zelfs al tot het concertpodium geschopt! ► blz. 26.

Ik ontdekte Sardinië in 1992 als wandelparadijs buiten de platgetreden paden – een wereld op zich, een fascinerende mix van woeste natuur, oeroude cultuur en diepgewortelde tradities. Eenvoudig, oprecht, authentiek – dat is Sardinië voor mij.

Vragen? Ideeën?

Laat het me weten! Mijn adres bij de ANWB:

@ anwbmedia@anwb.nl

Dit is Sardinië

Ooit bestempeld als 'het vergeten eiland', is Sardinië allang niet meer een tip voor insiders. Het op een na grootste eiland in de Middellandse Zee spreekt steeds meer vakantiegangers aan – en daar is alle reden toe. De variatie aan landschappen is haast overweldigend. Droomstranden van een Caribische schoonheid contrasteren met ruige berggebieden, zondoorstoofde vlakten wisselen af met schaduwrijke eikenwouden. De geurige macchia staat in de lente prachtig in bloei en herders weiden hun schapen op de bergweiden.

Vooruitgang met reuzenschreden

Hoe tijdloos en soms zelfs archaisch het eiland vooral in de binnenlanden ook oogt, sinds de jaren 60 van de vorige eeuw heeft het een geweldige moderniseringsgolf doorgemaakt. De omvorming van een herders- en boerencultuur naar een moderne, door industrie, handel en dienstverlening gekenmerkte samenleving hebben de Sarden verbazingwekkend goed doorstaan. Stimuleren van de regionale economie, uitbreiden van de infrastructuur, milieubescherming en het bestrijden van de jeugdwerkloosheid zijn de grootste uitdagingen voor de toekomst. Het toerisme wordt steeds belangrijker voor de economie en moet verder worden gestimuleerd.

Oude tradities

Rijk is het eiland aan cultureel erfgoed. Duizenden nuraghi, ronde stenen torens van een belangrijke cultuur uit de bronstijd, liggen verspreid in het landschap. Feniciërs, Puniërs en Romeinen hebben hun sporen nagelaten. Romaanse kerken getuigen van de bloei in de middeleeuwen. Rijk is Sardinië ook aan overgeleverde gebruiken. Oude tradities worden gekoesterd, de mensen hier zijn diepgeworteld in hun geboortegrond. Volksfeesten waar klederdracht wordt gedragen en Sardijnse muziek

klinkt, archaïsche carnavalsoptochten, ruitertoernooien en religieuze processies zijn vaste afspraken op de jaarkalender. Bezoekers zijn daarbij altijd welkom!

Rebellerend eiland met beperkt zelfbestuur

Na zo'n drieduizend jaar bijna onafgebroken vreemde heerschappij onder wisselende heersers – Feniciërs, Carthagers, Romeinen, Byzantijnen, Pisanen, Spanjaarden ... – geniet Sardinië sinds 1948 een bijzondere status als autonome regio binnen Italië, met verregaand zelfbestuur op politiek, economisch en cultureel vlak. Nergens komt het rebelse karakter van de Sarden beter tot uitdrukking dan op de muurschilderingen in Orgosolo. Sardinië is onderverdeeld in acht provincies, het regioparlement zetelt in Cagliari.

Groen Middellandse Zee-eiland

Een kwart van Sardinië is dichtbebost en nog eens een kwart is bosrijk gebied met gemengde vegetatie. Zo'n beetje de helft van het eiland is dus met bomen bedekt, wat de natuurbescherming en het natuurtoerisme ten goede komt. Dichte gemengde eikenbossen, bosweidelandschappen, soortenrijke macchia en lage rotsheide worden afgewisseld met cultuurlandschappen. Veel bossen worden beheerd door de Ente Foreste della Sardegna (www.sardegnaambiente.it/foreste). Deze organisatie richt zich op een duurzaam en ecologisch verantwoord bosbeheer, waarbij het behoud van de natuurlijke soortenrijkdom en de positieve effecten op de waterhuishouding vooropstaan. Rond hun barakken in het bos legden de *forestali* picknickplaatsen aan, plaatsten er informatieborden en markeerden wandelpaden. Sardinië telt onder andere drie nationale parken: Golfo di Orosei e del Gennargentu, Asinara en Arcipelago di La Maddalena.

In de kurkeikenbossen tegen de Giara di Gésturi bloeit de affodil.

Brandgevaar

Helaas wordt de natuur van Sardinië ieder jaar opnieuw door bosbranden geteisterd. Nu eens zijn het herders, dan weer grondspeculanten die als pyromaan optreden, of is een wraakactie of stommiteit de oorzaak. Ter bescherming van de bossen lopen er nu brandgangen door de bergen. Geen fraai gezicht, maar vaak de enige redding bij brand. In de zomer zijn de uitkijkposten van de brandweer op de bergtoppen dag en nacht bemand.

Exporthit kurk

Kurk is een gewaardeerd natuurproduct uit de duurzame landbouw. Kurkeikenbossen zijn bijvoorbeeld in de Gallura wijdverbreid. Voor de kurkwinning worden de stammen regelmatig van hun schors ontdaan. De kurkeik kan daardoor weliswaar nauwelijks ongestoord groeien, maar de boom kan wel iedere tien jaar worden geschild. De net geschilde stammen worden eerst bloedrood door de beschermende hars, daarna vormt zich geleidelijk weer een nieuwe kurkschors. Veel kurkverwerkende bedrijven liggen in het industriegebied tussen Tempio en Calangianus. Ongeveer 80 % van de Italiaanse kurkproductie komt hiervandaan. Naast wijnkurken worden van het natuurproduct vloeren, schoenzolen en isolatiemateriaal gemaakt.

Sardinië in cijfers

2

officiële talen worden op Sardinië gesproken: Italiaans en Sardisch.

8

provincies telt Sardinië.

12

kilometer breed is de zeestraat tussen Sardinië en Corsica.

13

apostelen staan afgebeeld op de apsisfresco's in de kerk Santissima Trinità di Saccargia.

17,5

meter is de hoogte van de grootste bewaard gebleven nuraghe.

41

meter meet de campanile van de kerk Santissima Trinità di Saccargia.

50

procent van het eiland is bedekt met bos.

80

procent van de Italiaanse kurkproductie komt van Sardinië.

97

procent van de eilandbevolking is rooms-katholiek.

100

hoofden, 100 mutsen – dit spreekwoord heeft betrekking op de onderlinge verdeeldheid van de Sarden.

600

saffraankrokussen kan een ervaren saffraanvrouw per uur verwerken.

1834

meter hoog is de Punta La Marmora, de hoogste bergtop van Sardinië.

2000

euro per nacht kost het aanmeren van een jacht van 50 m lengte in de jachthaven van Porto Cervo.

6000

nuraghi stonden in de bronstijd verspreid over het eiland.

8000

flamingo's maken in de lagunes op het Sinisschiereiland een tussenstop.

24.090

vierkante kilometer bedraagt de oppervlakte van Sardinië.

1.670.000

mensen wonen op het eiland.

11.000.000
toeristen komen per jaar
naar Sardinië.

Eten en drinken

De stevige Sardijnse keuken past wonderwel in de beroemde *cucina italiana*. In het binnenland geeft men de voorkeur aan pastaspecialiteiten en voedzame vleesgerechten, terwijl aan de kust vis (die zeldzaam is en dus duur) en schaal- en schelpdieren op het menu staan. Zoals overal in Italië bestaan zowel de middagmaaltijd (*pranzo*) als het avondeten (*cena*) uit diverse gangen. Voor het middageten gaat men rond 13 uur aan tafel, voor het avondeten vanaf 20 uur.

Pas op met de antipasti – eet je er niet meteen vol aan!

Tot de populaire voorgerechten (*antipasti*) behoren ham (*prosciutto*) en droge worst (*salsiccia sarda*), die met olijven, *pecorino* (schapenkaas), ingelegde *funghi porcini* (eekhoorntjesbrood) en gegrilde groenten geserveerd worden. De schapenkaas kan of de gerijpte *pecorino stagionato* of de zachte verse ricotta zijn. Daarbij wordt graag *pane carasau* geknabbeld (► tip hieronder en foto op blz. 93).

Primo piatto – absoluut een keer saffraanrisotto proberen!

De eerste gang bestaat uit pasta. Typisch Sardijns zijn *malloreddus* (in het Italiaans *gnocchetti sardi*), kleine noedels die worden opgediend met een vleessaus, of Sardijnse ravioli (*culurgiones*), die worden gevuld met ricotta, aardappel en wilde munt. Pastagerechten worden soms gekruid met *bottarga* (gedroogde kuit van de harder;). Een populaire primo is ook een risotto die wordt gekruid en gekleurd met saffraan (*zafferano*; zie ook).

Secondo piatto – wat dacht je van gebraden wild zwijn?

De tweede gang bestaat uit een vlees- of visgerecht. Hooggewaardeerd is gebraden of geroosterd vlees (*arrosti*), vooral knapperig, aan het spit gebraden speenvarken (*porcheddu*), lamsvlees (*agnello*) en wild zwijn (*cinghiale*). Als bijgerecht (*contorno*) worden groente of in de oven gebakken, met rozemarijn gekruide aardappels geserveerd.

Dessert – zoet en machtig

Een specialiteit zijn *sebàdas*, met ricotta gevulde deegtasjes. Gefrituurd in olie en bestreken met bittere honing worden ze warm als nagerecht opgediend. Afgerond wordt de maaltijd met een espresso, hier eenvoudig *caffè* genoemd. Normaal gesproken drinken de Sarden daarna geen wijn meer, maar als *digestivo* wordt er nog wel een mirto of filu 'e ferru besteld. Mirto is een zoet-aromatische mirtelikeur, filu 'e ferru de Sardijnse variant van de bekende grappa, een brandewijn van druivenschillen.

PANE CARASAU – ONWEERSTAANBAAR KNABBELPLEZIER

Het flinterdunne herdersbrood *pane carasau* is traditioneel rond, maar het bestaat als *pane pistoccu* ook in vierkante vorm. Met wat *pecorino*, worst en olijven een heerlijke snack, ideaal voor een kleine picknick tussendoor. Thuis kun je van pane carasau het heerlijke *pane guttiau* maken. Daarvoor wordt het eerst even opgewarmd in de oven. Besprenkeld met wat olijfolie en zout is het onweerstaanbaar en heerlijk met een glas cannonau erbij.

Dranken

Net als de gerechten bieden ook de Sardijnse wijnen een enorme verscheidenheid. De bekendste wijnen van het eiland zijn de vermentino, een droge witte wijn uit de Gallura met het DOCG-predikaat, en de cannonau, een zware en volmondige rode wijn. Wijn bestel je gewoonlijk per fles, hoewel tegenwoordig in veel restaurants ook wel een glas (huis)wijn kan worden besteld. Alleen in eenvoudige trattoria's en pizzeria's wordt 'open wijn' (*vino sfuso*) in een karaf geserveerd. Ook bier wordt veel gedronken, vooral het in Assemini gebrouwen Birra Ichnusa.

Ontbijt – traditioneel bescheiden

Een *caffè latte* of cappuccino met een zoet broodje, dat is het ontbijt van de meeste Sarden. Toch is inmiddels in veel accommodaties het ontbijt aangepast aan de wensen van de toeristen. In de betere hotels, maar ook in veel *agriturismi* en sommige B&B's krijg je tegenwoordig een echt uitgebreid ontbijt met zoet én hartig.

Restaurantetiquette

Na het binnenstappen van een restaurant wacht je tot de ober je een tafel toewijst. Normaal gesproken eet men minimaal twee gangen, het is dus niet gebruikelijk in een restaurant alleen een antipasto te bestellen. Wil je echt alleen maar een kleinigheid eten dan kun je beter een pizzeria of trattoria opzoeken. Na het eten wordt er geen wijn meer gedronken. Je krijgt altijd één rekening voor alle personen aan tafel. Het bedieningsgeld (*servizio*) is bij de prijs inbegrepen. Ben je tevreden over de bediening, laat dan de fooi (circa 5-8 %) achter op tafel en rond niet de rekening naar boven af. Reken voor een meergangenmenu op circa € 25-35 per persoon zonder dranken. Meestal staat er ook nog *pane e coperto* op de rekening (€ 1,50-2,50 per persoon voor brood en tafellinnen).

Gecertificeerde biologische landbouw is op Sardinië nog een zeldzaamheid. Een uitzondering is de grote bio-coöperatie S'Atra Sardinia (www.satrasardigna.it), die haar producten in vijf biologische winkels rond Cagliari verkoopt.

ZOETE VERLEIDING: DOLCI SARDI

Van het heerlijke Sardijnse gebak bestaan enorm veel regionale varianten in de meest verschillende kleuren, vormen en smaken – *formagelle*, *pabassini*, *amarettus*, *sebàdas* of hoe ze ook allemaal mogen heten – *dolci sardi* zijn ronduit onweerstaanbaar! Je koopt ze verser dan vers in een *pasticcERIA*, meestal al generatieslang bestaande familiebedrijfjes. Ook op volksfeesten

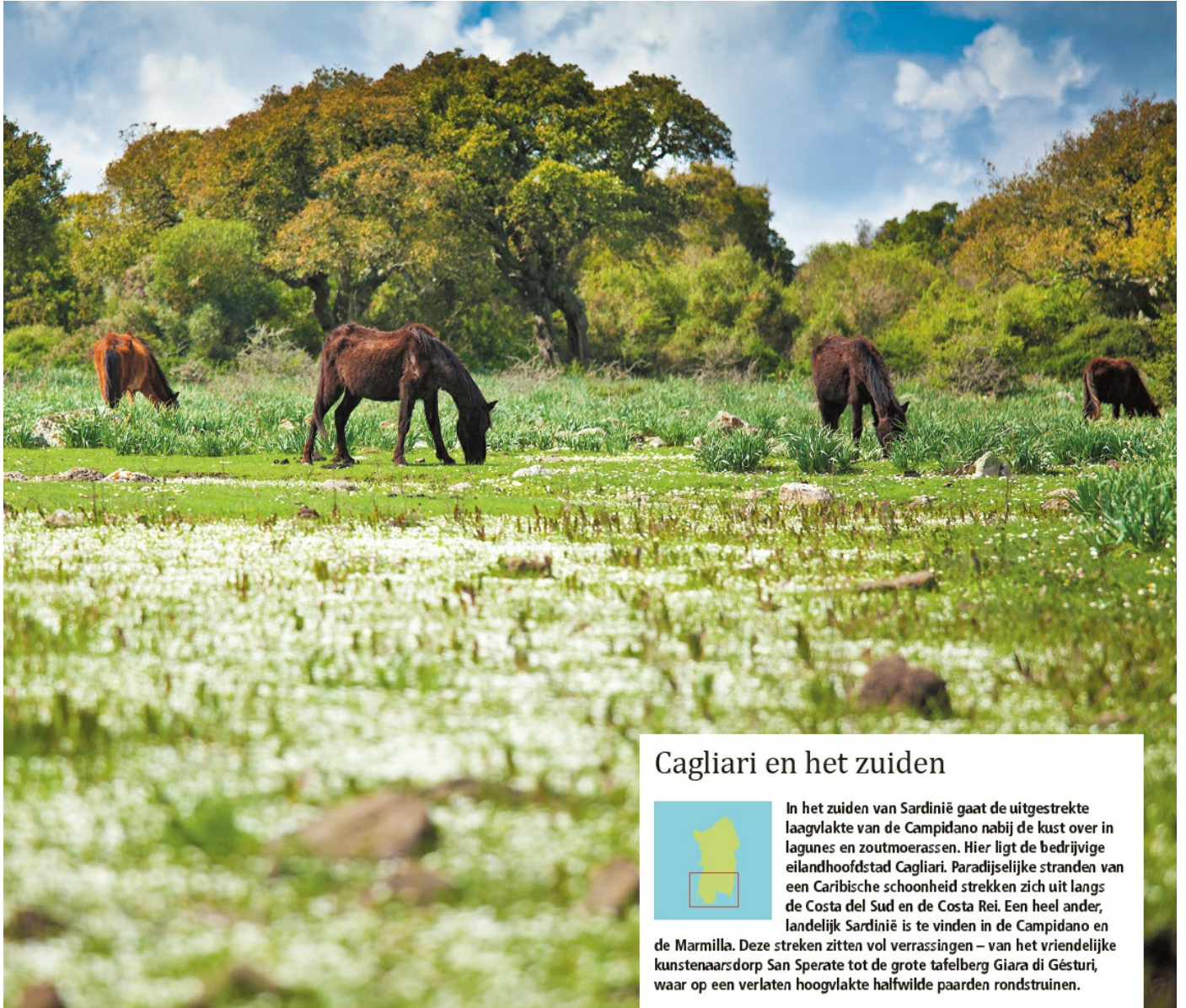
mogen *dolci sardi* niet ontbreken.

Tot slot: koffie-etiquette

Na het eten een cappuccino bestellen kan door de ober als enigszins vreemd worden ervaren (de Italianen drinken alleen 's ochtends bij het ontbijt cappuccino), maar in veel zaken is men er inmiddels aan gewend dat toeristen dit soms doen.

Het kompas van Sardinië

Cagliari en het zuiden

In het zuiden van Sardinië gaat de uitgestrekte laagvlakte van de Campidano nabij de kust over in lagunes en zoutmoerassen. Hier ligt de bedrijvige eilandhoofdstad Cagliari. Paradijselijke stranden van een Caribische schoonheid strekken zich uit langs de Costa del Sud en de Costa Rei. Een heel ander, landelijk Sardinië is te vinden in de Campidano en de Marmilla. Deze streken zitten vol verrassingen – van het vriendelijke kunstenaarsdorp San Sperate tot de grote tafelberg Giara di Gèsturi, waar op een verlaten hoogvlakte halfwilde paarden rondstruinen.

Cagliari E 13

Mooier kan een stad nauwelijks liggen: aan de Golfo degli Angeli, de 'Golf der Engelen'. Ingesloten door hoge bergketens, die in de verte opdoemen aan de horizon, strekt zich de eilandhoofdstad Cagliari (155.000 inw.) uit, een contrastrijke mix van oude straten, moderne wijken, representatieve gebouwen en troosteloze hoeken. Op een steile bergrug boven de stad ligt de middeleeuwse vesting van de Pisanen, de tegenwoordige kasteelwijk in het oude centrum (zie ook).

DE OUDE STAD VERKENNEN

Eerst een cappuccino op de piazza

De hoofdslagader van het centrum is de **Largo Carlo Felice**. Deze brede, door jacarandabomen geflankeerde boulevard klimt van de Via Roma naar de **Piazza Yenne**, een prima vertrekpunt voor een wandeling door de oude stad. Maar waarom niet eerst even genieten van de mediterrane lifestyle met een cappuccino in een van de cafés aan het plein? Aan de omliggende straten staan statige, laat-19e-eeuwse huizen, maar je ziet hier ook architectonische missers uit een recenter verleden. Aan de Piazza Yenne begint de **Via G. Manno**, Cagliari's belangrijkste winkelstraat met boetieks en sieradenwinkels.

KOFFIEHUIS

De naam zegt het al: het **Antico Caffè** , in 1855 geopend als Caffè Genovese, is het oudste koffiehuis van Cagliari. Het heeft beroemde gasten mogen begroeten, onder wie de op Sardinië geboren schrijfster en Nobelprijswinnares Grazia Deledda en de Engelse schrijver D.H. Lawrence. Het is nog altijd een waar genoegen hier in alle rust een ochtendcappuccino of een *marroccchino* (koffie met slagroom en cacao) te drinken, daarbij wellicht te genieten van de huisgemaakte *dolci* en vooral het chic aangeklede publiek gade te slaan. Als het tijd is voor de middagmaaltijd worden er ook warme gerechten geserveerd (Piazza Costituzione 10/11, tel. 070 65 82 06, www.anticocaffe1855.it, dag. 7-2

uur, vanaf € 16).

Daarna genieten van het uitzicht

De Via G. Manno voert je naar de Piazza Costituzione met het imposante **Bastione San Remy** 1. Deze grote, omstreeks 1900 geheel uit marmer opgetrokken dubbele trap klimt naar het brede **Terrazza Umberto I**, vanwaar je een prachtig uitzicht hebt over de stad. In het oosten zie je het stadspark Monte Urpino, een berg met het opvallende Duivelszadel (Sella del Diavolo) en de Stagno di Molentargius. In zuidelijke richting ligt aan de Golfo degli Angeli de haven. De *Cagliaritari* houden van dit uitzichtterras en er is altijd wel wat te doen. Skaters tonen hun kunnen, mensen beoefenen tai chi of dansen in de openlucht, straatmuzikanten doen hun best en op zondagochtend is er een kleine kunstmarkt. Geniet van de relaxte sfeer met een *limonata* in een van de bars!

En dan de wirwar van straatjes in

Aan de noordkant van het terras staat het grote, laatclassicistische **Palazzo Boyl** 2 (1840). Vier marmeren beelden, symbolen van de vier seizoenen, sieren de balustrade. Hier betreed je vanaf het ruime en lichte plein ineens een andere wereld: de historische, dichtbebouwde kasteelwijk – de plek waar het huidige Cagliari ontstond.

IN DE KASTEELWIJK

Dicht tegen elkaar staan in de wijk Castello de hoge patriciërshuizen uit voorbije eeuwen met hun afbrokkelende façades en smeedijzeren balkonrelingen. Er valt maar weinig licht in de smalle straatjes, waar af en toe een scooter doorheen knettert. Na het wegtrekken van de oude families raakte de wijk in de 20e eeuw in verval, maar intussen is ze dankzij een renovatieproject weer erg in trek, vooral bij studenten, kunstenaars en intellectuelen. Volg de smalle straatjes naar de dom (zie ook).

Marmereen pracht: uitzicht vanaf de trappen van het Bastione San Remy op de Piazza Costituzione.

Bestuurlijke residenties

Tegenover de dom staat het elegante **Palazzo di Città** ³, het oude stadhuis (tweede helft 18e eeuw). Aan de noordkant van de dom liggen het bisschoppelijk paleis en het **Palazzo Viceregio** ⁴. Hier resideerden sinds de 17e eeuw de onderkoningen van Sardinië. Tegenwoordig biedt het onderdak aan de stedelijke prefectuur en aan de *consiglio provinciale*, een provinciaal bestuursorgaan. Als je de Via Pietro Martini verder volgt, kom je uit op de Piazza Indipendenza. Hier staat rechts de **Torre di Pancrazio** ⁵, naast de Torre dell'Elefante (zie ook) de tweede nog volledig intacte toren van de Pisaanse ommuring.

PLEKKEN OM TE ONTSPANNEN

Volg vanaf de Piazza Yenne de Corso Vittorio Emanuele II en sla rechtsaf de Via Porto Scalas in.

Omweggetje langs Sardiniës mooiste barokkerk

Ga nu vanaf de Via Porto Scalas rechts onder een poorttoren door (de Torre degli Alberti, ook wel Torre dello Sperone) voor een omweggetje over de Via Ospedale naar de **Chiesa di San Michele** ⁶. Deze in de tweede helft van de 17e eeuw gebouwde jezuïetenkerk wordt beschouwd als de mooiste barokkerk van

Sardinië. Het weelderige interieur stamt uit de vroege 18e eeuw en vertoont al kenmerken van de rococo.

Via Ospedale 2, ma.-za. 8-11, 19-20.30, zon- en feestdagen 9-12, 19-21 uur

Oase van rust

Een groene stad kun je Cagliari nauwelijks noemen, steen domineert het stadsbeeld. Maar er zijn toch wel groene oases te vinden. Loop terug naar de Via Porto Scalas, volg die nog een klein stukje en sla dan rechtsaf de Via Sant'Ignazio da Laconi in. Na 200 m zie je rechts de ingang van de **Orto Botanico** . Exotische struiken uit de hele wereld, klaterende fonteinen, moderne beeldhouwwerken van onder anderen Pinuccio Sciola (zie ook) en banken in de schaduw maken de botanische tuin tot een heerlijke plek voor een rustpauze.

Tel. 07 06 75 35 12, www.ortobotanicoitalia.it/sardegna/cagliari, www.ccb-sardegna.it/virtual/map.html, apr.-okt. di.-zo. 9-18, nov.-mrt. 9-14 uur, € 4

CAGLIARI

Bezienswaardig

- 1 Bastione San Remy
- 2 Palazzo Boyl

- 3 Palazzo di Città
- 4 Palazzo Viceregio
- 5 Torre di Pancrazio
- 6 Chiesa di San Michele
- 7 Orto Botanico
- 8 Anfiteatro Romano
- 9 Citadel met Museo Archeologico Nazionale en Pinacoteca Nazionale
- 10 Pisaanse vestingmuur
- 11 Torre dell'Elefante
- 12 Uitzichtterras
- 13 Santa Maria di Castello (Duomo)
- 14 Via San Saturnino

Overnachten

- 1 Aurora
- 2 Sardinia Domus
- 3 Crisaripa

Eten en drinken

- 1 Da Lillicu
- 2 Ci Pensa Cannas
- 3 Antico Caffè
- 4 Mondo e Luca
- 5 Caffè Libarium Nostrum

Winkelen

- 1 Pasticceria Maurizia Pala
- 2 ISOLA
- 3 La Nuova Fucina
- 4 Mercato San Benedetto

Uitgaan

- 1 Varadero Club
- 2 Oblomow
- 3 Go Fish
- 4 Buddha Beach

Onder de arcaden aan de Via Roma rijgen de cafés en winkels zich aaneen.

Uit de rotsen gehakt

Loop nu verder over de Via Sant'Ignazio da Laconi. Rechts duikt het **Anfiteatro Romano** op. Ooit vochten hier gladiatoren voor hun leven, nu vormt het Romeinse amfitheater een sfeervol decor voor openluchtvoorstellingen. Het enorme, gedeeltelijk uit de rotsen gehouwen bouwwerk is een van de weinige overgebleven resten van het Cagliari uit de oudheid.

Tel. 07 02 31 00 22-33, juni-sept. za.-zo. 10-16, okt.-mei 14-16 uur, € 5

Groene wandeling naar de museumheuvel

De wandeling voert verder door groene lanen naar de musea in de Citadel. Houd bij de splitsing rechts aan en volg de door bomen geflankeerde Via Frà Nicolò da Gesturi, die langs het amfitheater loopt. Je komt dan uit op de Via Anfiteatro, die je bergop volgt. Sla bij de kruising rechtsaf de door bomen en banken geflankeerde Viale Buoncammino in, die je naar de Piazza Arsenale aan het begin van de kasteelwijk brengt.

MUSEA

Door een poort betreed je over de Piazza Arsenale de **citadel** met het voormalige arsenaal, tegenwoordig een groot museumcomplex. Van grote betekenis zijn hier het **Museo Archeologico Nazionale** en de **Pinacoteca Nazionale**.

Kunst uit de bronstijd

Museo Archeologico Nazionale

Het Nationaal Archeologisch Museum bezit de grootste en belangrijkste verzameling in zijn soort op Sardinië. De waardevolste schat zijn de ongeveer tweehonderd *bronzetti*, kunstig bewerkte bronzen figuurtjes uit de nuragheperiode die een unieke plasticiteit en levendigheid bezitten. Als votiefgeschenken werden ze samen met wapens en andere offergaven bij de bronnentempels neergelegd. De kleine bronzen beeldjes tonen verschillende groepen personen uit de nuraghische samenleving: stamhoofden met herdersstaf en herdersmes, diverse krijgers, ambachtslieden en gelovigen uit het gewone volk.

Cittadella dei Musei, Piazza Arsenale, tel. 070 65 59 11,
www.archeocaor.beniculturali.it, di.-zo. 9-20 uur, € 5

Catalaanse kunst in Cagliari

Pinacoteca Nazionale

Het zwaartepunt in de collectie van dit museum ligt op schilderijen uit de periode van de late gotiek tot het maniërisme (15e-17e eeuw), waaronder de belangrijkste verzameling Catalaanse altaarstukken buiten Spanje. Daarnaast zijn er onder andere sieraden, wapens, keramiek en beeldhouwwerk te zien. Op de website van de pinacothek kun je een virtuele rondgang door het museum maken.

Cittadella dei Musei, Piazza Arsenale, tel. 070 66 24 96,
www.pinacoteca.cagliari.beniculturali.it, di.-zo. 9-20 uur, € 3

SLAPEN, ETEN, SHOPPEN

Overnachten

Kamers met uitzicht

Aurora

Volledig gemoderniseerd palazzo in het oude centrum met aangename kamers met openslaande balkondeuren en smeedijzeren balustraden. Onlangs opgewaardeerd van één naar twee sterren, maar qua prijs-kwaliteitverhouding duidelijk meer sterren waard.

Piazza Yenne/Salita Santa Chiara 19, tel. 070 65 86 25,
www.hotelcagliariaurora.it, 2 pk € 60-67

Logeren in een palazzo!

Sardinia Domus 2

Fraai palazzo met smaakvol ingerichte kamers, alle met wifi.

Largo Carlo Felice 26, tel. 070 65 97 83, www.sardiniadomus.it, 2 pk € 65-79

Midden in de kasteelwijk

Crisaripa 3

B&B in een met zorg gerestaureerd palazzo uit 1600, midden in de wijk Castello.

Via Canelles 104, tel. 34 79 23 02 87, www.crisaripa.it, 2 pk € 80-90

Eten en drinken

Wild zwijn en meer

Da Lillicu 1

Altijd drukke traditionele trattoria met veelzijdige keuken. Grote keus aan visgerechten en huisgemaakte pasta. Specialiteiten: de Sardijnse noedels *mallorreddus* met tomatensaus en een malse goulash met wild zwijn (*cinghiale*).

Via Sardegna 78, tel. 070 65 29 70, ma.-za. 13-15, 20-23 uur, € 25

Populair voor de lunch

Ci Pensa Cannas 2

Altijd drukbezochte, soms wat lawaaijige trattoria; zorg dat je op tijd binnen bent! Smakelijke, goedkope gerechten, vooral ideaal voor de lunch.

Via Sardegna 37, tel. 070 66 78 15, web.tiscali.it/cipensacannas, ma.-za. 12.30-16, 19.30-22.30 uur, menù turistico di carne € 16,50

Café met traditie

Antico Caffè 3

Cagliari's oudste koffiehuis, ► kader op blz. 16.

Piazza Costituzione 10/11

De **Via San Saturnino** is een lange straat die eindigt in de wijk Villanova. Als je op het punt waar deze straat zich splitst, ongeveer ter hoogte van de hogergelegen Giardini Pubblici, rechts aanhoudt passeer je met bonte graffiti volgespoten muren, waarmee deze kunstenaars een eigen galerie hebben gecreëerd.

Op speurtocht – de kasteelwijk van Cagliari

Een indrukwekkende vestingmuur met versterkte torens omgeeft de kasteelwijk van Cagliari. Op deze veilige plek vestigden zich in de middeleeuwen Pisaanse families om van hier over het zuiden van Sardinië te heersen. Nauw was de band met hun vaderstad Pisa, zoals de imposante vestingarchitectuur, maar ook de unieke kunstschaten in de kathedraal aantonen.

Neem voorbij de kleine markthal (Mercato Santa Chiara) aan de Piazza Yenne de trap Salita Santa Chiara en je staat al snel voor de machtige **Pisaanse vestingmuur** ¹⁰. Het hoge, op een kalksteenrots gebouwde bastion was in vroeger tijden alleen door belegering en uithongering te bedwingen. En dat deden de gewiekste Aragonezen dan ook toen ze in 1324-1326 voor de muren hun kamp opsloegen, net zo lang tot de ingesloten Pisanen zich uiteindelijk overgaven.

Wat doet een olifant hier?

Loop verder bergopwaarts naar de **Torre dell'Elefante** ¹¹. Met zijn dreigende valhek, dat boven de poort hangt, is de 42 m hoge Olifantstoren een van de weinige toegangen tot de wijk Castello. Tegen de buitenmuur zie je de sculptuur van een olifant, symbool van wijsheid en kracht. Beklim de toren om van een schitterend uitzicht over de stad te genieten! Overigens kom je hier nog een keer een olifant tegen: op een groot steenreliëf als je de kleine trap naar de ingang beklimt. De Via S. Croce voert naar links naar een **uitzichtterras** ¹² op het bastion (tegenover Caffè Libarium Nostrum). Hier heb je een mooi uitzicht op de Olifantstoren.

En waar komen die leeuwen vandaan?

De dom **Santa Maria di Castello** ¹³ werd vanaf 1217 in Pisaans-romaanse stijl gebouwd en in 1257 tot bisschopszetel verheven. Laat je binnen, bij alle 17e-eeuwse barokke pracht, niet afleiden van de Pisaanse kunstschaten! De beroemde preekstoel met de vier leeuwen, het eigenlijke pronkstuk van de dom, werd tussen 1159 en 1162 door de vermaarde meesterbeeldhouwer Guglielmo gemaakt voor de dom van Pisa. In 1312 kreeg Cagliari het kunstwerk cadeau. Maar in het kader van de barokke metamorfose van de dom werd de kansel, waarvan de zuilen op vier leeuwen rustten, in 1670 in tweeën gezaagd en aan weerszijden van het hoofdportaal opgesteld. De leeuwen kregen een plaats voor het grote koorhek. De sculpturen zijn meesterwerken van hun tijd, ze worden gekarakteriseerd door een grote vitaliteit en plasticiteit. De roofdieren belichamen macht en kracht – ze verdedigen het christendom tegen al het kwade, tegen kettters en ongelovigen. Elk van de vier leeuwen houdt met zijn klauwen een prooi in bedwang: een draak, een beer, een stier en zelfs een ruiter met paard.

De huidige domfaçade in Pisaans-romaanse stijl ontstond pas in 1933, toen men op de barokke gevel was uitgekeken.

Balanceeract voor een dikheid: de olifant op zijn kraagsteen.

Oorspronkelijk waren de Pisaanse vestingtorens aan de achterzijde open. Zo had men binnen de vesting beter oogcontact met elkaar, konden proviand en materiaal gemakkelijker naar boven worden getakeld en viel er licht in de toren. Onder de Spanjaarden werden de torens aan de achterkant dichtgemetseld om dienst te doen als gevangenis. Pas in 1906 werden ze in hun oorspronkelijke staat teruggebracht.

De bij het hoofdportaal van de dom opgestelde preekstoel van meester Guglielmo toont reliëfs met taferelen uit het leven van Jezus. De koppen zijn bijna vrijstaand vormgegeven en maken een voor de romaanse beeldhouwkunst ongewoon natuurlijke indruk.

INFO EN OPENINGSTIJDEN

Torre dell'Elefante : Via Santa Croce/Via Università, tel. 32 00 52 20 83, www.camuweb.it, mei-sept. di.-zo. 9-13, 15.30-19.30, okt.-apr. 8.30-16.30 uur, € 4.

Santa Maria di Castello : Piazza Palazzo 4/a, tel. 070 65 24 98, www.duomodicagliari.it, ma.-za. 8-13, 16-20, zo. 8-13, 16.30-20.30 uur.

ETEN EN DRINKEN

Caffè Libarium Nostrum : Via S. Croce 33/35, tel. 34 65 22 02 12, di.-zo. 11-23 uur. Op slechts een paar passen van de Torre dell'Elefante ligt dit mooie café met zijn gewelven en terras met uitzicht op het bastion. Er worden ook warme gerechten geserveerd. 's Avonds populaire cocktailbar, soms livemuziek.

Uitneembare kaart: E 13 | plattegrond: blz. 18-19

Verser bestaat niet: in de Mercato San Benedetto.

Authentiek

Mondo e Luca 4

Kleine, sober ingerichte eetzaal, aardige bediening, uitstekende visgerechten (de keus wordt aan tafel gepresenteerd), maar ook het speenvarken en de tagliatelle met funghi porcini zijn om je vingers bij af te likken! Dat weten ook veel *Cagliaritani* te waarderen.

Via Mameli 101, tel. 070 67 04 80, ma.-za. 10-14.30, 19-23 uur, € 11

Gewelfcafé met uitzichtterras

Caffè Libarium Nostrum 5

► blz. 23

Via S. Croce 33/35

SARDIJNSE SPECIALITEITEN

Mercato San Benedetto 4

De vroege ochtend (behalve op zo.) is de ideale tijd voor de markt, waar het beste van de Sardijnse gastronomie wordt aangeboden. De vismarkt neemt een hele etage in beslag. De markt en de winkels en bars eromheen zijn ook ideaal voor het ontbijt of een snack (Via Tiziano, ma.-za. 7-14 uur).

Winkelen

Onder de arcaden van de **Via Roma** en aan de **Largo Carlo Felice** zitten talloze winkels, vooral met kleding en accessoires, maar ook juweliers, kunstnijverheids- en levensmiddelenwinkels. Hier vind je ook de bekende Italiaanse modelabels.

De **Via Manno** en de **Via Garibaldi** (voetgangerszone) zijn de klassieke winkelstraten met zowel modezaken als traditionele winkels. Hier zitten ook opticiëns, boekwinkels en juweliers die zijn gespecialiseerd in het Sardijnse filigraanwerk.

In de driehoek tussen **Via Alghero**, **Via Paoli** en **Via Dante** vind je boetieks, traditionele winkels, maar ook franchisezaken, parfumerieën, bars en gelateria's.

Zoete lekkernijen

Pasticceria Maurizia Pala

De familie Pala uit Bitti produceert hier al vele jaren voortreffelijk Sardijns gebak, waaronder de overheerlijke *formacelle*: met ricotta gevulde en met sinaasappel op smaak gebrachte deegtasjes.

Via Napoli 66, tel. 070 66 67 82

Sardijnse kunstnijverheid

ISOLA

Verkoop van sieraden en keramiek van het hele eiland.

Tel. 070 65 14 88, Via S. Croce 37/41 (Castello) en Via Bacaredda 176/178, tel. 070 49 27 56

Smeedwerk

La Nuova Fucina

Kunstig smeedwerk. Ook replica's van *bronzetti* uit de nuraghetijd.

Via dei Carroz 22, tel. 070 50 37 07, www.lanuovafucina.it

Uitgaan

Het nachtleven speelt zich vooral af in de zaken die op dat moment hip zijn. In de zomer ontmoet men elkaar ook op de stranden in de omgeving, met name de Spiaggia di Poetto en de erop aansluitende Spiaggia di Quarta. Veel *Cagliaritani* zoeken in de hete zomerweekenden ook verder weg vertier, vooral in

Villasimius en aan de Costa del Sud. Informatie over evenementen, *events* en *nightlife* is te vinden in het onlinemagazine archivio.crastulo.it.

Cubaanse klanken

Varadero Club 🎵

Club, café en disco met Cubaanse muziek, reggae, house en hiphop.
Via Roma 84, tel. 070 27 32 82, di.-za.

Bekende cocktailbar

Oblomow 🎵

Vrij rustige cocktailbar met moderne ambiance; geliefde plek om op te warmen voor een swingende discoavond.

Corso Vittorio Emanuele 73, tel. 070 68 03 78

Trefpunt van de incrowd

Go Fish 🎵

Hét disco-instituut van de stad. Op za. vanaf 1 uur *events*. Do. en za. gay, verder gemengd; in aug. gesl.

Via Giovanni B. Venturi 3 (route: vanuit Cagliari over de Viale Marconi richting Quartu Sant'Elena, bij het verlichte bord met de tekst 'Gomme' afslaan en om het blok heen rijden), tel. 39 24 79 61 63,
www.facebook.com/gofish.newconcept

Open Monumentendagen

Ieder jaar in een weekend in de lente (informatie op www.cagliariturismo.it) zijn in Cagliari in het kader van het evenement *Monumenti Aperti* (Open Monumentendagen) tientallen historische gebouwen en musea geopend, die normaal gesproken gesloten zijn. Bij deze gelegenheid kun je de Punische necropolis Tuvixeddu, veel kleine kerken, bibliotheken en zelfs luchtbeschermingsbunkers uit de Tweede Wereldoorlog bezichtigen.

Open Air

Buddha Beach

Bekende stranddisco en loungebar, ook in de openlucht.

Via Tirso, Loc. Stella di Mare 1 (route: vanuit Cagliari over de kustweg SP 17 richting Quartu Sant'Elena-Villasimius), tel. 070 82 16 24, vr.-za. vanaf 23 uur

---

INFO

Toeristenbureau: Palazzo Civico (stadhuis), Via Roma 145, tel. 070 677 73 97. Informatiepaviljoens in het centrum, alle dag. 8-20 uur: Piazza Matteotti (voor het station), Marina Piccola (haven), Piazza Costituzione, Piazza Indipendenza.

Internet: op www.cagliariturismo.it kunnen plattegronden met thematische wandelingen en audioguides worden gedownload voor de vier historische stadswijken, voor een rondgang langs kerken en begraafplaatsen en voor een natuurexcursie naar lagunes en *stagni* aan de rand van de stad.

Vervoer: het mobiliteitsportaal www.muovetevi.it geeft veel informatie over verkeer en openbaar vervoer. Informatie over de oranje stadsbussen van CTM is te vinden op www.ctmcagliari.it. Metrocagliari (lightrail): tot nu toe alleen lijn 1 tussen Piazza Repubblica en de noordelijke voorstad Monserratto, iedere 10-20 min. tussen 6 en 23 uur. Tickets gelden ook op de CTM-stadsbussen en viceversa. Tickets bij *tabacchi*, in kiosken en bars.

Parkeren: parkeerplaatsen aan de Via Roma bij de haven. Achter het station ligt een andere (betaalde en bewaakte) parkeerplaats.

Streekbussen: centraal busstation (Stazione Autolinee) aan de Piazza Matteotti, tel. 800 86 50 42, arst.sardegna.it. ARST-bussen naar de meeste plaatsen in Zuid-Sardinië, naar de grote steden op de rest van het eiland en ieder halfuur naar het vliegveld.

Trein: station (Stazione Ferroviaria) aan de Piazza Matteotti, www.trenitalia.com. Het station van de smalspoortrein FdS ligt in de noordelijke voorstad Monserratto (Stazione San Gottardo).